

ریشه‌های مجازی بی‌حجابی

نقش فضای مجازی به ویژه شبکه‌های مبتنی بر تصویر در ذائقه‌سازی و عادی‌سازی پدیده بی‌حجابی و بدحجابی از جمله موضوعاتی است که تحلیل درباره مسئله حجاب بدون توجه به آن معتبر نیست

انگار اینجا قوانین خاص خودش را دارد. کسانی که در این فضا فعالیت دارند، آنچنان عطشی برای دیده‌شدن دارند که حاضرند همه خط‌قرمزها را زیر پا بگذارند. اصلاً انکار زیر پا گذاشتن خط‌قرمزهای عرفی و شرعی در این فضا یکی از شروط لازم برای دیده‌شدن است. شاید هم این ماجرا یک سناریوی از پیش تعیین‌شده بود و از همان سال‌های نخست که پای ایرانی‌ها به فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام باز شد، بنا بر این بود با بهره‌گیری از ویژگی‌های این شبکه مبتنی بر تصویر و عناصر بصری، رفته‌رفته ذائقه بصری مردم کشورمان

تغییر کند و پس از شکستن خط‌قرمزهای شرعی و عرفی در این فضا، رفته‌رفته جامعه برای خط‌شکنی در فضای واقعی و گذر از کم‌حجابی و بدحجابی به بی‌حجابی در فضای اجتماعی آماده شود. به همین خاطر هم فعالان فضای مجازی و بلاگرهای اینستاگرامی از سال‌ها پیش برای تغییر در نظام ارزشی و باورهای مذهبی از یک سو و این ذائقه‌سازی و جابه‌جایی خطوط قرمز و حدودمرزها در روابط و سطح پوشش بسیج شدند تا سال‌ها بعد با فراهم شدن زمینه‌های اجتماعی کار

خود را پیش ببرند و فضای اجتماعی را از محجبه و نیمه‌محجبه به شرایط کنونی جامعه تغییر دهند. با تمام اینها تصاویری که امروز در سطح شهر و میادین و مراکز پررفت و آمد شاهد آن هستیم هم بخشی از نیروی ترین لایه‌ای است که خود مرحله‌ای دیگر از پروژه خط‌شکنی و عادی‌سازی مسئله بی‌حجابی در سطح جامعه است. اما اگر کمی عمیق‌تر شویم و به لایه‌های زیرین جامعه برویم، متوجه خواهیم شد هنوز کم‌حجابی در عمیق‌چالش‌های اجتماعی و اخلاقی همچون همان‌هایی که شل حجاب

و کم‌حجابند، در نظام باورهای‌شان به مسئله حجاب عمیقاً باور دارند. بسا وجود این‌اما با ادامه همین روند و بی‌توجهی به راهکارهای اقلناعی، ترویجی و در موارد خاص انتظامی در مواجهه با این پدیده حدود حجاب و عفاف به شکل عمیقی تغییر کرده و ذائقه‌سازی در راستای عادی‌سازی بی‌حجابی و بدحجابی بیش از پیش به بار می‌نشینند و این مسئله یکی از نکات مهمی است که در مواجهه با مسئله حجاب و نقش عمیق فضای مجازی در تعمیق چالش‌های اجتماعی و اخلاقی همچون بدحجابی باید مدنظر قرار داد.

■ چرا شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی تأثیر گذارند؟

نور صدا، تصویر و رنگ اجزایی هستند که شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر تصویر را جذاب‌تر می‌کنند. با افزایش این جذابیت رخداد بعدی رشد تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر تصویر روی مخاطبان خود است، به گونه‌ای که افراد با دیدن تصاویر و رفتارهای دیگران در شبکه‌های اجتماعی همچون اینستاگرام از آنها الگو می‌گیرند و استانداردهای خاصی در ذهن‌شان کل می‌گیرد. در واقع در اینجا ما با ذائقه‌سازی و تعریف حدودود تازه‌ای از نوع پوشش و رفتار مواجهیم که لزوماً با ارزش‌ها و اصول ما همراستا نیستند، بلکه گامی اوقات زاویه ۱۸۰ درجه‌ای دارند. بر این اساس با نفوذ فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی بدون در نظر گرفتن پیوست‌های فرهنگی و بسته‌های آموزشی سواد رسانه‌ای، امروز با چالش‌های متعددی در زمینه‌های مختلف مواجهیم که بی‌حجابی و بدحجابی تنها یکی از این چالش‌هاست که شاید به واسطه نمود بیرونی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است اما ماجرا به همین جا خلاصه نمی‌شود و چالش‌های ارزشی و اخلاقی شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر تصویر بسیار گسترده‌تر از چیزی است که تصورش را می‌کنیم. همچنان که رئیس پلیس فتای فراجا از ابتدای سال جاری تاکنون تعداد ۹هزارو ۸۳۵ تارنما نیز مورد رصد عام قرار گرفتند که با بررسی اطلاعاتی سایبری روی ۳هزارو ۴۲۲ نفره تارنمای مشکوک تعداد۷۶۵ مورد مرجمانه مشاهده شد که از این تعداد ۷۶۵مورد با تذکر تلفنی و با همکاری هموظان تمامی محتوای نامناسب مسدود شد و مابقی برای سیر مراحل قانونی به مراجع قضایی معرفی شدند.

■ در ۹۱ درصد جرائم اخلاقی زیر سر اینستاگرام

سردار وحید مجید، رئیس پلیس فتا فراجا می‌گوید: «با بررسی‌های صورت‌گرفته شبکه اجتماعی اینستاگرام با بیش از ۹۱ درصد کماکان بیشترین حجم آلودگی جرائم غیراخلاقی را به خود اختصاص داده است.» وی با اشاره به مطالبات گسترده و عمومی هموطنان از پلیس فتا برای پاکسازی و امن‌سازی فضای سایر از محتوای نامناسب و مغایر با شاعران دینی و هنجارهای عام جامعه و خانواده می‌افزاید: «بخش اعظم گزارش‌شات این حوزه از سوی کاربران فهیم و آگاه فضای مجازی به این پلیس گزارش شده است»

حالا آنطور که رئیس پلیس فتای فراجا خبر می‌دهد، قرار است طرح بر خورد با جرائم اخلاقی و مغایر با شئونات اسلامی، اجتماعی و فرهنگی شامل لایوهای مستهجن، تولید محتوای مبتذل و مدلینگ در فضای مجازی هم اجزایی باشد. طبق توضیحات وی، اجرای طرح‌های عملیاتی و پیشدستانه در خصوص اینگونه جرائم که باعث تگرانی خانواده‌های ولایت‌مدار ایرانی شده قطعاً در اولویت پلیس فتااست. رئیس پلیس فتای فراجا از هموظان خواست همچون گذشته در صورت مشاهده موارد مشکوک و مجرمانه موضوع را به پلیس اطلاع دهند.

■ بیش از نیمی از مردم ایران در شبکه‌های اجتماعی

۶۰درصد از کل کاربران اینترنت در جهان عضو شبکه‌های اجتماعی هستند. در ایران هم ۵۳ درصد از مردم در شبکه‌های اجتماعی مختلف عضو هستند و حضور دارند. حضور پررنگ افراد، شبکه‌های اجتماعی را تبدیل به فضای مهمی کرده است.

طبق گزارش دیتاک درباره رفتار کاربران ایرانی شبکه‌های اجتماعی در سال ۱۴۰۱ از ۵۳۰ کانال ایرانی فعال در تلگرام مجموعاً ۶۹۰ میلیون پست منتشر شده است.

بر اساس یافته‌های دیتاک کاربران ایرانی با وجود تمام محدودیت‌هایی که برای اینترنت و شبکه‌های اجتماعی وجود دارد، همچنان حضور

گزارش
وینرین

آن مادران، این دختران

بلقیس سلیمانی در کتاب «آن مادران، این دختران» به مسئله شکاف نسل‌ها و رابطه فرزندان و والدین‌شان پرداخته و در قالب داستانی اجتماعی، مهم‌ترین و عمیق‌ترین مشکلات جامعه کنونی را به تصویر کشیده است. نویسنده در این کتاب جسورانه به روایت زندگی ثریا و دخترش آنا می‌پردازد که با گذر زمان از هم فاصله گرفته و در درک و همدلی با یکدیگر ناتوان شده‌اند.

■ درباره کتاب «آن مادران، این دختران»

بلقیس سلیمانی بار دیگر سراغ یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی رفته و در خلال داستانی اثربخش بینش‌های عمیقی را برای مخاطبان خود فراهم می‌آورد. کتاب آن م‌سادران، این دختران به فاصله موجود میان نسل‌ها می‌پردازد و از دغدغه‌های زنده‌نسخن به میان می‌آورد.

ثریا دخترش آنا را سه‌ماهه باردار بود که همسرش از دنیا رفت. او ماند و کوله‌باری از مسئولیت و تنهایی. ثریا از گورن به تهران آمد و با درآمدی که از شغل معلمی به دست می‌آورد، به تنهایی آنا را بزرگ کرد. حالا از آن روزها مدت زیادی گذشته و آنا به دختری جوان تبدیل شده است. او سرکش‌تر از هر زمان دیگری در مقابل مادرش ابراز وجود می‌کند و به نظر می‌رسد این مادر و دختر در درک ساده‌ترین مسائل یکدیگر عاجز مانده‌اند. ثریا مستأصل از هر طرف، احساس می‌کند تمام تلاش‌هایش برای حل‌کردن اختلافاتش با آنا چیزی جز تلاشی واهی نبوده است...

بشر از همان ابتدا دغدغه‌مند نسل‌ها، تفاوت‌ها و اشتراکات‌شان با یکدیگر بوده است. از نخستین اقدام‌ها در این زمینه می‌توان به سقراط اشاره کرد؛ فیلسوفی که در انتها به جرم فاسد کردن جوانان محکوم به مرگ شده! افراد مسن‌تر همیشه دلمشغولی آموزش و انتقال باورها و ارزش‌های نسل خود را به جوان‌ترها داشته‌اند. افلاطون، فیلسوف بزرگ یونانی در این باره چنین می‌گفت: «حقیقت این است که بین ما و پدران‌مان اختلاف زیادی است و به این خاطر شرمساریم.»

با این همه، آیا می‌شود راهی برای حفظ مسالمت و همدلی بین نسل قدیم و نسل جوان پیدا کرد؟ این سؤالی است که بلقیس سلیمانی قصد داشته با به تصویر کشیدن ماجرای آنا و ثریا پاسخی برای آن بیابد. لحن روان، صدای گرم و لای و ماجرای پرکشش کتاب آن مادران، این دختران شما را وادار می‌کند تا نیمه‌های آخر به این اثر گوش بسپارید. در واقع دست کشیدن از این کتاب، قبل از به پایان بردن آن امری غیرممکن به نظر می‌رسد. صداقت بی‌پندیل نویسنده هنگام روایت باعث می‌شود احساس همدلی و همدان‌پنداری عمیقی میان شما و شخصیت‌های داستان شکل بگیرد. گفتنی است شیوه روایت این قصه به سبک سیال است و هم‌راه با داستان مدام میان گذشته و حال در رفت‌وآمد هستیم.

کتاب آن مادران، این دختران مناسب کسانی است که به رمان‌های اجتماعی علاقه‌مند هستند.

■ با بلقیس سلیمانی بیشتر آشنا شویم

این نویسنده بر کار، منتقد و پژوهشگر ادبی در سال ۱۳۴۴ در شهر کرمان به دنیا آمد. بلقیس سلیمانی تحصیلات خود را در رشته فلسفه به پایان رسانده و مقالات متعددی در این حوزه دارد. او آوازی جشنواره‌های گوناگونی همچون جشنواره بین‌المللی برنام‌های رادیویی و جایزه منتقدان و نویسندگان مطبوعاتی را بر عهده داشته است و بسیاری از آثار این نویسنده توانمند به زبان‌های گوناگون ترجمه شده‌اند. از دیگر کتاب‌های او می‌توان به «سمن از گورانی‌ها می‌ترسم»، «پسری که مرا دوست داشت»، «به هادس خوش آمدید»، «سگ سالی»، «بازی عروس و داماد»، «شب طاهره» و «بازی آخر بانو» اشاره کرد. بلقیس سلیمانی موفق به کسب جوایز و افتخارات متعددی همچون جایزه ادبی مهرگان، جایزه ادبی اسفهان در سال ۱۳۸۵ و نشان درجه یک هنری شده است.

در بخشی از کتاب آن مادران، این دختران می‌خوانیم: موضوع رساله‌اش بررسی آرای فیلسوف فرانسوی موریس مرلوپوتنی درباره بدن نبود. آن‌امی گفت: «پسری و معرکه‌گیری مامان یک، یک کلام بگو! این مدرک کوفتی فوق‌لیسانس رو برای افزایش حقوق بازنگشتگی می‌خوای و قان قضیه رو بکن. این ادا و اطوار چیه. به جای اینکه بشینی یکی تو سر خودت بزنی دوتا تو سر این متن‌های انگلیسی سخت، برو خیابون انقلاب یک‌میلیون بده، به رساله حاضر آماده‌بختر بپار. اصلاً رنگ بزن. احتمالاً دیووری دارن، برات رساله رو میارن و با کارت‌خوان همین جوی نه تو رو بدبخت‌تر از اینی که هستی می‌کنه، نه اون بدبخت بیچاره‌ای رو که بیکاره و احتمالاً از نخبه‌های این مملکت پولدار.»

شیرآب حمام را بساز می‌کند و تشت را می‌گذارد زیر آن. آبی در کار نیست، هوا هست و قیض فیش لوله‌ها، سوسکی گوشه حمام نشسته سرخشت، دارد تخم‌ریزی می‌کند. تخم‌ها ز سیده به زمین تبدیل به سوسک‌های بالدار قهوه‌ای می‌شوند و زل می‌زنند به ثریا که زل زده به مادرشان...

«۶۰درصد از کل کاربران اینترنت در جهان عضو شبکه‌های اجتماعی هستند. در ایران هم ۵۴درصد از مردم در شبکه‌های اجتماعی مختلف عضو هستند و حضور دارند. حضور پررنگ افراد، شبکه‌های اجتماعی را تبدیل به فضای مهمی کرده است. طبق گزارش دیتاک درباره رفتار کاربران ایرانی شبکه‌های اجتماعی در سال ۱۴۰۱ از ۵۳۰هزار کانال ایرانی فعال در تلگرام مجموعاً ۶۹۰میلیون پست منتشر شده است

بررنگی در شبکه‌های اجتماعی دارند. یافته‌های دیتاک نشان می‌دهد تا پایان سال ۱۴۰۱ حدود ۵۸ تا ۶۲میلیون ایرانی کاربر تلگرام بوده‌اند. اینستاگرام هم ۴۲ تا ۴۶میلیون کاربر ایرانی دارد و حدود ۵میلیون کاربر ایرانی هم در توئیتر فعال هستند، البته این تعداد، تعداد کاربران یکتا نیست و مجموع اکانت‌هایی است که ایرانی‌ها در این شبکه‌ها فعال کرده‌اند. در کنار این، گزارش‌ها و تحلیل‌های منتشرشده دیگر هم نشان می‌دهد کاربران ایرانی رتبه ششم تا هفتم عضویت در اینستاگرام را دارند و در واقع به نظر می‌رسد این شبکه در میان ایرانی‌ها طرفداران بسیار زیادی دارد. شاید همین مسئله هم شبکه اجتماعی اینستاگرام را به ابزاری برای ذائقه‌سازی و هدایت فکری کاربران خود تبدیل کرده و آسیب‌زا شده است.

■ «اینستاگرام» آلوده‌ترین شبکه اجتماعی

حامد حاجی حیدری، عضو هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران نیز با تأکید بر اهمیت شبکه اجتماعی اینستاگرام معتقد است: «فکر می‌کنم باید پروتکل جایگزین در کنار ابزار مهاجرت موفق از سکوی اینستاگرام به سکوی ایمن‌تری را فراهم کرد. بین فعالان فضای سایبر بر سر این موضوع اتفاق نظر وجود دارد که آلوده‌ترین شبکه اجتماعی جهان، اینستاگرام است.»

از نگاه وی، اینستاگرام آلوده‌ترین شبکه اجتماعی ایران تبدیل شده است. برخی سکوه‌های مهم و پرکاربرد امروز، روایات‌هایی نصب کرده‌اند تا محتوای به اشتراک گذاشته‌شده از اینستاگرام با پلتفرم‌های مشابه مانند تیک‌تاک را به لحاظ مورد و قبح فیلتر کنند.

به گفته این کارشناس، وقتی توزیع جهانی کاربران اینستاگرامی را بررسی می‌کنیم، می‌بینیم فقط نقطه قرمز جهانی، ایران است. منطق تیک‌تاک هم مانند اینستاگرام است، یعنی هر پلتفرمی که مبتنی بر تصویر است، درک جدید و مخدوشی از فعالیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی نزد کاربران‌اش ایجاد می‌کند که البته، درک نامتمدنی از زیبایی و جذابیت را در خود دارد. درکی تکنولوژیک که از زیبایی و جذابیت می‌سازد، مبتنی بر ایماز و تصویر است و این، شرایطی ایجاد می‌کند که کاربران اینستاگرام خود را در میانگین بسیار پایینی از برهنگی موقعیت‌یابی و تمایل نسبتاً برزناپذیری به سمت برهنگی پیدا کنند، یعنی تلاش می‌کنند خود را با میانگین اینستاگرام هم‌سطح کنند که نه فقط مغایر با هنجارهای جامعه ما، بلکه همه جوامع متمدن است.

چهار شبکه اجتماعی فیس‌بوک، توئیتر، اسنپ چت و اینستاگرام اضطراب آنها را بیشتر می‌کنند.

یک نفر از هر شش جوان دچار اختلال اضطراب در مراحل از زندگی خود هستند. میزان اضطراب جوانان نسبت به ۲۵سال گذشته تا ۷۰درصد افزایش یافته است.

ماهیت تصویری اینستاگرام علت انتخاب آن به عنوان بدترین شبکه اجتماعی است به گفته Cramer CBE مسئول اجرایی RSPH.

اینستاگرام و اسنپ چت هر دو بدترین تأثیرات را بر سلامت روحی و روانی جوانان دارند، هر دو پلتفرم به شدت تصویرمحور هستند و همین ویژگی باعث ایجاد حس بی‌اقلایت و اضطراب در میان افراد جوان می‌شود.

وی افزود: شبکه‌های اجتماعی اعتیادآورتر از سیگار و الکل هستند و آنچنان به پهداشت روانی جوانان آسیب زده‌اند که به هیچ‌وجه نمی‌توان از آنها چشم‌پوشی کرد.

اینستاگرام باعث کاهش اعتمادبه‌نفس، تصویر ذهنی منفی در مورد بدن و بی‌خوابی می‌شود و اسنپ چت باعث می‌شود جوانان از

کنند از آنها سوءاستفاده شده یا کنار گذاشته شده‌اند. Laci Green یک یوتیوبر فعال در حوزه سلامتی با ۱/۵ میلیون کاربر معتقد است شبکه‌های اجتماعی به شدت بر نحوه معاشرت مردم و شکل ارتباطات آنها تأثیر گذاشته است.

اینستاگرام فقط در ایران چالش‌زا نبوده است. اینستاگرام به عنوان بدترین شبکه اجتماعی از نظر تأثیرات مخرب بر سلامت ذهنی جوانان در انگلستان معرفی شد. بر اساس نظرسنجی معتبر این مؤسسه بریتانیایی که جامعه آماری آن از میان هزارو ۵۰۰ فرد ۱۴ تا ۲۴ساله انگلیسی انتخاب شده بود، اینستاگرام به دلیل ایجاد حس بی‌اقلایتی و اضطراب، شایسته لقب بدترین شبکه اجتماعی است!

چرا اینستاگرام به عنوان بدترین شبکه اجتماعی انتخاب شده است؟ در مطالعه‌ای که با همکاری Royal Society for Public Health و Young Health Movement انجام گرفت، به پنج شبکه اجتماعی مطرح بر اساس امتیازاتی که جوانان به آنها داده بودند، امتیازات خالص متوسط داده شد.

در میان این پنج شبکه اجتماعی مطرح، فقط یوتیوب تأثیرات مثبتی بر ذهن جوانان داشت. اسنپ چت دومین شبکه اجتماعی خطرناک برای جوانان لقب گرفت و جایگاه سوم شبکه اجتماعی به فیس‌بوک تعلق گرفت.

در این نظرسنجی از جوانان خواسته شد به هر کدام از پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی بر اساس ۱۴موضوع سلامتی و رفاه که به تشخیص کارشناسان از همه مهم‌تر هستند، امتیاز دهند.

بر اساس نتایج این پژوهش علمی، جوانان انگلیسی معتقد هستند

استحاله هویت در فضای مجازی

شکل نگرفته است و حضور در شبکه‌های اجتماعی، به آنها این امکان را می‌دهد برای خودشان هویتی متفاوت از دنیای حقیقی پیرامون خود خلق کنند و همین امر به رشد خیالی‌یابی و دورشدن از پذیرش شرایط حقیقی زندگی منجر می‌شود.

در این حالت، جوان مرز بین فضای حقیقی و فضای مجازی را گم می‌کند و همان‌طور که از محیط پیرامونش تأثیر می‌پذیرد، از فضای مجازی نیز متأثر می‌شود. اهمیت این موضوع در این است که همین هویت مجازی به افراد اجازه می‌دهد خود را هر